

In het verhaal "It Tontjen om" komt zijdelings het Workumer Nieuwland ter sprake. Na publicatie van dit verhaal in het plaatselijk maandblad van Hindeloopen "Uus likje wraald" kreeg ik de nodige informatie over deze droogmakerij. Dit samen met andere bronnen was de aanleiding om iets te vertellen over het Workumer Nieuwland.

HET WORKUMER NIEUWLAND

Het Workumer Nieuwland, oftewel 'het Nylân', is tussen 1621 en 1624 ontstaan door bedijking van de inham, het zogenaamde 'Workumer Hop', tussen Workum en Hindeloopen. Alvorens het zover was zijn er verschillende plannen geweest. Er zijn tekeningen dat deze polder eerst een stuk kleiner zou worden. De eerste schets dateert van 1599. Dit betrof een dijk via de kortste lijn van Hindeloopen naar Workum. Het eerste plan is van 1621. Dat betrof een dijk vanaf v.m.Kolderzijl (ongeveer bij de grenspaal Hindeloopen-Workum aan de Oosterdijk) naar Workum. Te oordelen naar oude tekeningen was de dijk Tontje-Hindeloopen zoals die in 1624 is aangelegd eerst niet recht toe recht aan gepland maar zaten er enige bochten in deze dijk. De dijk zoals hij nu is aangelegd is ruim 3,9 kilometer lang.

Om de haven van Workum bereikbaar te houden werd toen ook 'het Zool' gegraven'. De naam 'het Zool' is al van voor de inpoldering van het Nieuwland. Toen heette de inham van de Zuiderzee voor Workum 'It Zool'. Ook de putten langs de dijk zullen, zo laat zich raden, ontstaan zijn bij het maken van de dijk.

De polder Nylân wordt doorkruist door drie wegen/paden. Op de (vermoedelijke) ontwerp tekening wordt de huidige 'Lieuwe Klazes Leane' aangeduid als 'Maags Dam'. Uit overlevering is mij verteld dat de Maags Dam nadat de polder klaar was waarschijnlijk vernoemd is naar een opzichter die Lieuwe Klazes heette. De huidige 'Lange Leane' staat op eerdere tekeningen vermeld als 'Middellaan' of 'Workumer Dam'.

De huidige 'Hylper Dyk' (vanaf Nylândermolen naar Workum) staat op de eerste tekeningen niet vermeld. Dus kan aangenomen worden dat de weg in eerste instantie over de dijk liep en de weg 'Hylper Dyk' van latere datum is. Nabij de 'Oude dijk', aan Workumer kant van het Nylân was de 'Kleine dam' die later omgedoopt is in 't Papeleantsje'.

Gelijk na de drooglegging werd de oostkant van de polder opgekocht door één boer die drie zonen had. Hij liet voor alle drie zonen een boerderij bouwen. Dit betreft de boerderijen Lange Leane nummer 11, Lange Leane nummer 20 en Lieuwe Klazes Leane nummer 3. Verder valt op dat de huidige boerderij Lange Leane 4 van begin af aan als 'Intiema Hofstede' staat vermeld. Dus zal ook die boerderij waarschijnlijk van het eerste uur zijn.

De gehele polder, groot 1200 pondemaat (= ruim 441 ha) wordt momenteel bemaald door een elektrisch gemaal nabij de "Nylândermolen" bij Workum. Het water wordt middels een kanaal en een duiker in de 'Oude dijk' op de Friese boezem gepompt. Voorheen werd dit werk uiteraard door de molen gedaan. Het schijnt dat er een stuk of drie molens zijn geweest om het 'Nylân' droog te houden. Het precieze hoe en wat van die molens

is mij niet bekend. De huidige molen de zogenaamde “Nijlannermolen” bij Workum is waarschijnlijk gebouwd in 1784. De achtkante bovenkruier is van het type grondzeiler en de functie is poldermolen. De windmolen die in 1987 gerestaureerd werd wordt bij gelegenheid gebruikt. Eigenaar is de Molenstichting Nijefurd. Nabijgelegen is de molenaarswoning.

De dijk van het ‘Nylân’ is meerdere keren doorgebroken. In een boek van het waterschap worden wel een stuk of vijf doorbraken genoemd. Al voor de definitieve verdeling van de gronden (1635) zou er een doorbraak geweest zijn. In 1776 brak de dijk zelfs op 2 plaatsen door. De doorbraak van 5-2-1825 was van ongekende omvang. Ook is toen de ‘Oude Dijk’ nabij de ‘Kolmar’ en ‘Dyksherne’ doorgebroken. Ook op andere plaatsen rond de ‘Zuiderzee’ zijn toen de dijken doorgebroken. De bekende stads archivaris W. Eekhof (1809-1880), die deze ramp dus persoonlijk heeft meegemaakt schreef:

“Hevige en aanhoudende stormen deden op verscheidene plaatsen dijkbreuken ontstaan en binnen weinige uren was tweederde gedeelte deze bloeiende provincie overstroomd”. Bij deze stormvloed, die meerdere dagen duurde, zijn in Groningen, Friesland en Overijssel circa 800 mensen omgekomen.

Na deze ramp van 1825 is waarschijnlijk de noodzaak ingezien om in geval van calamiteiten snel te kunnen ingrijpen. Nabij de plaats waar de dijk in 1825 doorbrak werd een ‘Seelhokje’ (wat de ouderen in Hindeloopen zich nog wel kunnen herinneren) gebouwd waar grote zeilen in werden opgeslagen om in geval van nood de dijk mee te kunnen verstevigen. Na afsluiting van de Zuiderzee in 1932 werd dit overbodig en is dit hokje gesloopt.

Markant op de dijk staat de vuurtoren ‘het Toantsje’ met daar tegenaan de woning voor de vuurtorenwachter. Als bouwdatum voor deze vuurtoren kwam ik 1807 en 1817 tegen. Welke de juiste is laat ik in het midden.

Het westelijk gedeelte (het laagst gelegen deel van het ‘Nylân’) gelegen tussen ‘Gatsdijk’ en ‘Lieuwe Klazes Leane’ werd tijdens de ruilverkaveling in de zeventiger jaren van de vorige eeuw grotendeels aangekocht door staatsbosbeheer en beheert als natuurgebied.

Aan de kant van Hindeloopen staat tegen de dijk het zogenaamde 'Dijkshuisje'. Dit werd, voor zover mij bekend, altijd bewoond door een arbeider van het waterschap. Die zal van oorsprong zo neem ik aan een soort wachtersfunctie hebben gehad. Wanneer dit Dijkshuisje precies gebouwd is niet bekend. Althans niet bij mij.

Gegevens komen uit: Archiefboek Westergo's IJsslemedijken,
Website Molenstichting Nijefurd en oude tekeningen.

Lees ook "It Tontjen om"